

ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ, АДАПТИВНИЙ, ЕТИЧНИЙ, КОМПЕТЕНТІСНИЙ

Обґрунтовано потребу використання праксеологічного, адаптивного, етичного, компетентісного підходів до дослідження та розвитку сфери комунікаційної діяльності; визначено їх взаємозв'язок та суперечності між суб'єктивним та об'єктивним аспектами реалізації цих підходів.

Ключові слова: праксеологія, етика, адаптація, компетентність, комунікація, сфера комунікаційної діяльності, розвиток.

Інформатизацію як основну тенденцію розвитку сучасної економіки багато дослідників трактують як перехід від індустріального суспільства модерна до суспільства постіндустріального (постмодерна). Особливістю сучасних тенденцій є зміна принципів організації соціально-економічних процесів на мікро- та макрорівнях. Основою інформаційного постіндустріального суспільства стає різноманітність, яка зумовлює активізацію принципів плюралізму, децентралізації, фрагментарності. Як справедливо зазначив Е. Тоффлер (Alvin Toffler) [16], якщо технологія "другої хвилі" сприяла однаковості, технологія "третьої хвилі" забезпечує соціальну різноманітність.

Соціально-економічна різноманітність інформаційного суспільства зумовлює водночас виникнення кілька проблем. Проблема узгодження інтересів та ціннісних орієнтацій, проблему гнучкості та швидкого реагування в умовах різноманітності та багатофакторності умов діяльності, проблему визначення особливостей діяльності в умовах інформатизації і, як наслідок, висуває певні вимоги до суб'єкта діяльності, до його знань та вмінь, його компетентності. Вирішити перелічені проблеми можливо, використовуючи відповідні наукові підходи дослідження: діяльнісний (праксеологічний), адаптивний, етичний та компетентісний.

Отже, метою роботи є обґрунтування доцільності використання праксеологічного, адаптивного, етичного, компетентісного підходів до дослідження та розвитку сфери комунікаційної діяльності у світлі формування інформаційного суспільства.

Праксеологія вивчає діяльність – цілеспрямовану дію – з погляду її результативності. Вперше поняття "праксеологія" було використано у публікації французького вченого А. Аспінаса в кінці XIX століття. Розвиток праксеології пов'язаний із австрійською школою економіки і, особливо, з роботами Людвіга фон Мізеса (Ludwig von Mises) і Фрідріха фон Хайєка (Friedrich von Hayek), які проголосили основним завданням економічної праксеології (каталактики) вивчення мотивів дій ізольованих індивідуумів, а також аналіз міжособистісного обміну. Л. Мізес, Ф. Хайєк, а також Т. Котарбинський, Т. Пцоловський, Є. Слуцький заклали основи розвитку цієї науки.

На погляд Л. фон Мізеса, праксеологія має справу зі шляхами і проблемами, обраними для досягнення мети: її об'єкт – засоби, а не цілі. Об'єктивізм

праксеології вказує на можливість використання знання цієї науки для передбачення наслідків діяльності, суб'єктом якої є людина.

У праці "Етюд до проблем будування формально-праксеологічних засад економіки" Є. Слуцький хотів обґрунтувати взаємини, форми проявів господарських утворів. Він наголошував, що не можна ґрунтовно пізнати господарський утвір, не проаналізувавши "формально-праксеологічні основи економіки" [цит. за: 5], в яких відбивається вся структура майна, а саме: первісні предмети господарства, можливості розпорядження, прості сподівання. Суб'єкт тоді має справу з широкою сферою цілеспрямованого вибору. Вочевидь, цілеспрямований вибір обов'язково пов'язаний із мотивацією та ціннісно-потребовим підґрунтям активності. Зв'язок психологічних теорій мотивації із знанням про категорію "діяльність" зауважував Т. Котарбинський, праксеологія як загальна методологія розглядає способи діяльності з погляду їхніх практичних властивостей, їх ефективності – тобто, досягнення цілей. Також Т. Котарбинський акцентує увагу на етичному аспекті діяльності – "правильності" і "неправильності". Правильність підлягає закріпленню у нормах, що дають змогу погодити реальні зразки дій з ідеальним зразком, що обирають свідомо; дія тим більше раціональна, чим краще вона пристосована до всієї суми обставин з обліком наявних у суб'єкта діяльності знань і оцінки ним їхньої істинності [цит. за: 5].

Переваги праксеології в тому, що вона цікавиться формами удосконалювання дій, загальними для всіх сфер діяльності. Завдяки узагальненому характеру праксеологія вивчає більш комплексно будь-яку цілеспрямовану діяльність людини [7, 9-10, 12]. Вона прагне до свідомого вибору засобів, прийомів і методів, здатних за найменшою витрати сил дати найбільші результати.

У праксеології діяльність характеризується як свідомо спрямована на досягнення певної мети поведінка [7, с. 96]. Протиставлення суб'єктивного людського фактора об'єктивному розкрито в визначенні поняття "діяльність" у філософському словнику: діяльність фіксує акт взаємодії волі людини, з одного боку, і об'єктивних закономірностей буття, з іншого [9, с. 311]. Значну роль категорії діяльність в соціально-економічних умовах розкриває визначення її у словниках "діяльність є виробництвом матеріальних і духовних благ, перетворенням суспільних умов і відносин, розвитком самої людини, її здібностей, умінь, знань. Діяльність тісно пов'язана зі спілкуванням і взаємодією людей. Тобто вона є соціальним явищем. За своєю сутністю діяльність людини – це її соціальна активність, що адресує себе іншим людям, передається через покоління" [11, с. 145; 12, с. 118]. Отже, підкреслена характеристика діяльності "соціальна активність" наближує її до категорії комунікація.

Фахівці з економічної соціології у роботі [14, с. 139] стверджують, що "діяльність" і "поведінка" – складові більш широкої категорії "соціально-економічна активність груп". Додатково вони включають в поняття "діяльність" множину окремих різновидів.

Варто погодитися із Н.В. Кузьминчук [6, с. 127], що важливою характеристикою праксеологічного підходу є так званий методологічний суб'єктивізм. Відповідно до нього, під час аналізу тієї або іншої людської дії варто виходити з того, як сама діюча особа бачить свої цілі, засоби, обставини, які знання про

світ і про себе вона вважає щирими, як інтерпретує інформацію, що надходить до неї тощо. Неможливо зрозуміти людську дію, якщо виходити із цілей, знань, інтерпретацій, які належать не актору, а, наприклад, "суспільству". Отже, очевидним є подвійна особливість праксеології – "методологічний суб'єктивізм", зазначений Т. Котарбинським та "об'єктивізм праксеології", визначений Л. фон Мізесом та Є. Слуцьким.

Етичні проблеми визначення цілей та прийняття рішення в умовах особливостей інформаційного суспільства вступають у суперечність із потребою у гнучкості та мобільності.

Відповідно до означення праксеології, її предметом дослідження є діяльність, тобто методологічні засади праксеології можуть бути застосовані під час дослідження комунікаційної діяльності. Об'єктивізм праксеології знаходить своє відображення в умовах сучасності, які характеризуються інформатизацією усіх процесів та, як наслідок, посиленням різноманітності, фрагментарності, плюралізму та децентралізації. Об'єктивний аспект діяльності вступає у суперечність із суб'єктивним через цілеформування. Мета як категорія мотивації формується на підставі потреби та певних цінностей. Усі цінності спрямованості особистостей можливо описати в координатах егоїзм – альтруїзм, де крайною формою стане нігілізм. Позиція раціонального егоїзму та раціонального альтруїзму створює контур об'єктивної етики. "Правильність" діяльності з метою досягнення ефективності результату потребує відповідної компетентності, структура якої в умовах різноманітності швидко трансформується. Це зумовило потребу зміни парадигми "освіта на все життя" на нову – "освіта через все життя", тобто "безперервна освіта". Постійне зростання обсягів інформації в сучасному суспільстві зумовлює потребу розроблення компетенцій, які давали б змогу сприймати та передавати різноманітну інформацію в великих обсягах. В умовах багатократного приросту обсягів інформації, швидкої зміни технологій знання, як швидкостаріючий продукт, втрачають своє ключове значення, актуальним стає формування вмінь якісно побудувати свою кар'єру, тобто життя. Ця ідея дає основу для розвитку концепції ключових компетенцій.

Ключові компетенції необхідні для формування ефективного громадянського суспільства, яке є суб'єктом та об'єктом державного регулювання водночас. Отже, обґрунтування розвитку сфери комунікаційної діяльності варто ґрунтувати на праксеологічному, етичному, адаптивному та компетентнісному підходах, взаємозв'язок яких схематично зображено на рис. 1.

Компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості. В Україні виділяють такі складові компетентності в аспекті структури кваліфікаційної рамки під час опису кваліфікаційних рівнів: знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність. Комунікацію визначають як "взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності" та виділяють різні її рівні від "0 – ситуативна взаємодія в обмеженому колі осіб за допомогою інших та реагування на прості усні повідомлення" до "9 – лідерство, вільне компетентне спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації, та громадськості в певній галузі наукової та/або професійної діяльності" [1].

Ключові компетентності в аспекті впровадження комунікативної політики держави: компетентність відправника (комунікатора) та одержувача (реципієнта) (рис. 2) повинні бути окремо структуровані та взяті до уваги в процесі реалізації соціально-економічного регулювання на основі здійснення певної комунікативної політики держави. Принципи праксеології – це основа удосконалення будь-якої діяльності. Застосування принципів праксеології для розвитку сфери комунікаційної діяльності подано в табл. 1.

В умовах різноманітності, обставинах, що швидко змінюються, потрібен особливий підхід до організації системи державного регулювання суб'єктами господарчої діяльності, що обумовлено існуючою для них необхідністю швидко реагувати на зміни та адаптуватися до них з метою передбачення кризової ситуації.

Рис. 1. Взаємозв'язок праксеологічного, адаптивного, етичного, компетентнісного підходів під час розвитку сфери комунікаційної діяльності

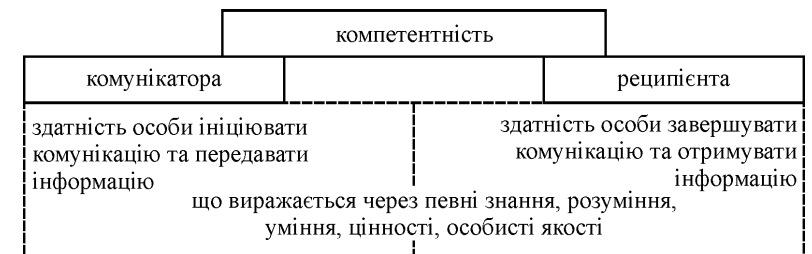

Рис. 2. Двоаспектність компетентності учасників комунікаційного процесу

Табл. 1. Застосування принципів праксеології для державного регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності

Принципи праксеології [7, 12]	Застосування в державному регулюванні (для розвитку сфери комунікаційної діяльності)
Досконалість дії (добра робота) – ідеал, який об'єднує у собі всі достоїнства доброї роботи.	Досконалість регулювання соціально-економічних процесів – це мета, яку прагне досягти держава. Це можливо на основі ефективного (досконалого) використання сфери комунікаційної діяльності. Отже, розвиток сфери комунікаційної діяльності сприяє підвищенню досконалості державного регулювання.
Важливість мети визначає вид діяльності. Зі зміною важливості цілі змінюється вид діяльності: забава, хобі переходить у професійний вид діяльності, а проблема її досконалості буде незначною або важливою.	Цілі учасників комунікаційної діяльності визначають їх мотивацію та засновані на ціннісній платформі. Особливості становлення інформаційного суспільства (різноманітність, плюралізм, децентралізація, фрагментація) збільшують варіативність цілей учасників, що ускладнює процес державного регулювання та узгодження цілей. Розуміння цього принципу праксеології вимагає формування єдиної цілі, ідеї, важливості та єдності якої для всіх учасників позитивно впливатиме на результати державного регулювання.
Результативність дії. Діяльність може бути більш-менш результативною. Ступінь результативності визначається порівняно зі зробленою дією, чи між двома виконавцями тієї ж самої дії.	Щоб досягти високої результативності державного регулювання соціально-економічних процесів, необхідно використовувати постійний, поточний контроль, який базується на методі порівняння фактичних показників із плановими та попередніми. Цей порівняльний аналіз повинен бути оприлюдненим, відкритим та прозорим, що можливо на основі використання потенціалу комунікаційного комплексу
Дія традиційним способом – це гальмо прогресу.	Розвиток комунікаційного комплексу дає змогу враховувати індивідуальний підхід при організації взаємодії із учасниками сфери комунікаційної діяльності, оперативно отримувати інноваційні ідеї
Ефективність боротьби. Боротьба – це прагнення до суперечливих цілей. Суперечливі цілі – це два ряди цілей, з яких хоча б одна мета першого ряду суперечить відповідній меті другого ряду, а інші можуть бути загальними.	Для розвитку комунікаційної сфери діяльності та підвищення ефективності державного регулювання потрібно знаходити загальні цілі учасників. "Боротьба, змагання підвищує продуктивність праці (ефективність дії) і може бути використана як мотиватор".
Непродумані наслідки. Крім необхідного результату досягнення мети може викликати несподівані наслідки. Розщеплення ядра атома дало людству не тільки могутнє джерело енергії, але і смертельну зброю.	Розвиток комунікаційної сфери діяльності має як позитивні так і негативні наслідки. Державне регулювання повинно передбачати та зменшувати негативний вплив на соціально-економічні процеси від розвитку сфери комунікаційної діяльності

Розроблено автором на основі [7-8].

Мета системи адаптивного регулювання – прийняття збалансованого управлінського рішення, спрямованого на створення механізму адаптації розвитку об'єкту регулювання (в цьому випадку сфери комунікаційної діяльності), який засновано на певних принципах. Принципи адаптивного управління автори визначають по-різному, так В.В. Дудчак вважає, що це – корисність; цілісність і повнота; відповідність; компенсація; розвиток; наступність; ефективність; збалансованість; стійкість; соціальність; навчання; адаптація; диференціація [4, с. 70-79] Г.В. Бушмелева перелічує такі принципи: варіативність, прозорість, ін-

формаційне забезпечення, стійкість і адаптивність, ієрархічність, рефлексивність, демократизація й гуманізація, ефективність [2, с. 15-16]. А.В. Харітонова наполягає, що цей перелік повинен бути невеликим але відбивати істотні особливості, властиві саме адаптивному управлінню: варіативність або інтеграція різних підходів до управління; збалансованість або обґрунтування й погодженість планів управління, прийняття збалансованих управлінських рішень; інформаційна забезпеченість або забезпечення організаційної взаємодії у внутрішньому середовищі, максимальна інформатизація системи; ефективність або мотивація, облік, контроль і аналіз; адаптивність і стійкість, гнучка організаційна структура; розвиток або інтеграція дослідницьких, управлінських і навчальних аспектів; системна організація інновацій, інноваційне управління. В умовах ринкової економіки й нестійкого розвитку найбільш ефективним, а також інноваційним видом адаптивного управління слід вважати процесний підхід до управління [13]. Автори В. Дубровський та В. Кузьмін [3] [цит.: за 15] виділили: зворотний зв'язок; принцип багаторівневості; принцип відкритості; принцип дуального управління. На наш погляд, цей перелік достатньо повно розкриває ідею адаптивності та може бути використаний для розвитку державного регулювання сфери комунікаційної діяльності (табл. 2).

Табл. 2. Застосування принципів адаптивного підходу для державного регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності

Принципи адаптивного підходу	Державне регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності
Зворотний зв'язок. Для оцінки характеристик об'єкту, що управляється та продукування реакції з метою регулювання.	Державне регулювання повинно бути побудоване з урахуванням зворотного зв'язку. В Україні повинен розвиватися інструмент моніторингу результатів реалізації та впровадження соціально-економічних заходів.
Принцип багаторівневості. Адаптивна система управління складається із ряду підсистем.	Система державного регулювання сферою комунікаційної діяльності повинна бути сформована із кількох рівнів.
Принцип необхідного різноманіття. Різноманітні системи, яка регулює діяльність повинна бути не меншим ніж різноманітність об'єкта, що регулюється – самої діяльності.	Одна з основних характеристик сьогодення – децентралізація прямо пов'язана із принципами адаптивного управління. Тобто з метою підвищення гнучкості сфери комунікаційної діяльності, її адаптивності варто децентралізувати державне регулювання.
Принцип відкритості. Відповідність системи цьому принципу визначає всі внутрішні процеси в адаптивній системі управління.	Вільний та швидкий доступ до великих масивів інформації зумовлює потребу відкритості комунікаційного комплексу та сфери комунікаційної діяльності для інтеграційних процесів. Основна причина потреби у відкритості – це потреба відповідно сучасним світовим соціально-економічним тенденціям, потреба у своєчасності та адекватності сучасним вимогам.
Принцип дуального управління. Вплив, що регулює, має подвійний характер, з одного боку він повинен управляти об'єктом, з іншого слугує для вивчення його властивостей та закономірностей.	Державне регулювання повинно реалізовуватися на основі подвійності: кожний регулятивний акт повинен бути водночас спрямований як на регулювання сферою комунікаційної діяльності, так і на діагностику її особливих характеристик.

Розуміння особливостей сучасних умов становлення інформаційного суспільства – а саме різноманітності та врахування необхідності розвитку адаптивної природи системи "сфера комунікаційної діяльності" дає змогу визначити

базові принципи – контури формування розвитку державного регулювання. Побудова програм державного регулювання, розроблення відповідних інструментів повинні ґрунтуватися на цих принципах.

Визначені підходи до розвитку сфери комунікаційної діяльності зумовлюють обов'язкову монополізацію цієї сфери, особливості комунікаційних послуг та стрімке поширення їх асортименту потребують нетрадиційних засобів регулювання. Актуальним залишається розроблення оптимальної комбінації правових, економічних і організаційно-управлінських методів регулювання розвитку сфери комунікаційної діяльності, визначення оптимальних тарифів.

Література

1. Постанова КМУ від 23.11.2011 р., № 1341 Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>.
2. Бушмелева Г.В. Адаптивное управление промышленными предприятиями в конкурентной среде : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра экон. наук / Г.В. Бушмелева. – Ижевск, 2009. – С. 15-16.
3. Дубровский В.Ж. Региональные аспекты применения адаптивного подхода к управлению портфелем проектов государственно-частного партнерства / В.Ж. Дубровский, В.А. Кузьмин. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.mpra.ub.uni-muenchen.de/39374/1/kuzmin2.pdf>.
4. Дудчак В.В. Теоретико-методологические аспекты формирования системы адаптивного управления промышленным предприятием : дисс. ... д-ра экон. наук / В.В. Дудчак. – Ростов-на-Дону, 2006. – С. 70-79.
5. Злупко С.М. Історія економічної теорії : навч. посібн. / С.М. Злупко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 719 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.info-library.com.ua/books-book-101.html> – Назва з титул. Екрана.
6. Кузьминчук Н.В. Забезпечення фінансово-бюджетного регулювання розвитку регіонів: підходи, методи, напрямки реалізації : монографія. – Львів : Вид-во "Ліра-Прес", 2012. – 624 с.
7. Мизес Людвиг фон. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории : пер. с 3-го испр. англ. изд. А.В. Куяева. – М. : ОАО "НПО "Экономика", 2000. – 878 с.
8. Наумик К.Г. Управление мотивацией : монография / К.Г. Наумик, М.С. Доронина, О.В. Соловьев. – Харьков : Изд-во ХНЭУ, 2006. – 240 с.
9. Новейший философский словарь. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – Мн. : Изд-во "Книжный дом", 2003. – 1280 с. – С. 311.
10. Советский энциклопедический словарь / науч.-ред. совет: А.М. Прохоров. – М. : Изд-во "Сов. энциклопедия", 1981. – 1600 с.
11. Таль Г.К. Словарь по антикризисному управлению / Г.К. Таль, В.В. Григорьев. – М. : Изд-во "Дело", 2003. – 448 с.
12. Филосовский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – Изд. 5-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
13. Харитонов А.В. Взаимосвязь адаптации и адаптивного управления / А.В. Харитонов; Ж-л Отраслевая экономика (33) УЭК, 9/2011. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.uecs.ru/uecs-33-332011/item/651-2011-09-28-08-29-58>
14. Экономическая социология : учебн. пособ. / В.Е. Пилипенко, Э.А. Гансова, В.С. Казаков / под ред. В.Е. Пилипенко. – К. : Вид-во МАУП, 2002. – 296 с. – С. 139.
15. Dumont, G. Concepts, methods and techniques in adaptive control / G. Dumont, M. Huzmezan // In: Proceedings American Control Conference (ACC 2002), Anchorage, AK, USA. – Vol. 2. – Pp. 1137-1150 (2002) 32.
16. Toffler A. The third wave / A. Toffler. – New York, 1980. – 236 p.

Наумик Е.Г. Подходы к исследованию и развитию государственного регулирования сферы коммуникационной деятельности: прагматический, адаптивный, этический, компетентностный

Обоснована актуальность использования прагматического, адаптивного, этического, компетентностного подходов к исследованию и развитию сферы коммуника-

ционной деятельности; определены их взаимосвязь и противоречия между субъективным и объективным аспектами реализации данных подходов.

Ключевые слова: прагматология, этика, адаптация, компетентность, коммуникация, сфера коммуникационной деятельности, развитие.

Naumik K.G. Approaches to research and development of state regulation of the sphere of communication activities: praxiological, adaptive, ethical and competency

The urgency of praxeological, adaptive, ethical, competency approaches in research and development of the sphere of communication activities are grounded and their relationship and conflict between the subjective and objective aspects of the implementation of these approaches are defined.

Keywords: praxeology, ethics, adaptation, competence, communication, sphere of communication activities, development.

УДК 336.77

Аспір. Х.О. Сиротюк¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

ПОТРЕБА ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Сформульовано визначення поняття "стратегії", наведено різні трактування. Визначено структуру стратегії та її етапи згідно з методологією стратегічного менеджменту. Обґрунтовано ідею фінансової стратегії та завдання фінансової стратегії розвитку ринку кредитних ресурсів України.

Ключові слова: стратегія, фінансова стратегія розвитку, стратегічний менеджмент, ринок кредитних ресурсів.

Вступ. Інтенсивний розвиток ринкових відносин в Україні потребує підвищення вимог щодо раціонального використання фінансових ресурсів, яке сприяє активізації інвестиційних процесів та має позитивний вплив на національну економіку та формування якісного "фінансового кровообігу" країни. Ринок кредитних ресурсів як конструкція кредитних відносин у різних сферах економічної діяльності сьогодні є найважливішою фінансовою ареною усіх можливих операцій щодо руху міжнародного та національного капіталів. Враховуючи недостатню обізнаність учасників ринку кредитних ресурсів у принципах роботи фінансового ринку, його законів та правил, і безліч проблем фінансово-кредитного спрямування, ми стверджуємо, що необхідне впровадження кардинальних змін у цьому секторі, тобто розроблення та реалізація фінансової стратегії розвитку ринку кредитних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначенню та характеристиці поняття "стратегія" приділяють значну увагу. Дослідження феномену "стратегії" займає вагомe місце в економічній науці. Це поняття вивчали всесвітньо відомі науковці, які зробили вагомий внесок у теорію стратегічного планування, а саме Г. Мінцберг та І. Ансофф.

Теоретичними та практичними аспектами розроблення та реалізації фінансової стратегії як на макро-, так і на мікрорівнях займаються безліч вітчизняних вчених, а саме: І.О. Геращенко, А.В. Линенко, Л.С. Мартюшева, Л.Ф. Ніко-

¹ Наук. керівник: доц. М.І. Кульчицький, канд. экон. наук